

Легенда про чоловіка з золотим мозком

Альфонс Доде

Легенда про чоловіка з золотим мозком.

(La légende de l'homme à la cervelle d'or).

Переклала з французької Марія Грушевська

Був раз чоловік, що мав золотий мозок, так, зовсім золотий мозок. Коли він прийшов на світ, лікарі думали, що ся дитина не буде жити, бо її голова була дуже тяжка, а череп незвичайно великий. А тимчасом він ріс на сонці, як гарне оливне деревце; тільки його велика голова заважала йому все, і жаль було дивитись, як він ідучи товк нею по всім... Він часто падав. Раз він скотився з гори з ганку і стукнув чолом до мармурового ступеня, а при тім його череп задзвонив, наче металевий. Усі думали, що він забився; але коли його піднесли, найшли тільки легку рану і дві або три золоті краплі, що застигли у його русьвому волоссю. Ось так-то батьки довідались, що їх дитина має золотий мозок.

Сю справу держали в тайні; сам хлопчина однак ж не підозрівав нічого. Від часу до часу він запитував, чому його не пускають більше бігати за брамою з вуличними хлопцями.

– Аби тебе не вкрали, мій дорогий скарбе! – відповідала йому мати...

Отже малий зачав страшно боятись, щоби його не вкрали; він бавився сам-один, не говорячи нічого, і пересувався отяжіло з одної кімнати до другої...

Аж як йому минуло вісімнадцять літ, батьки відкрили йому, який то нечуваний дар він отримав від судьби; а що вони його виховали і годували аж досі, тож і зажадали від нього за те трохи золота. Хлопець послушав зараз, але як? яким способом? легенда не говорить, – він вирвав з-під черепа тяжкий і великий кавалок золота, як волоський горіх, і кинув його гордо на коліна матери... Потім, засліплений тим своїм багатством, що його носив у голові, своїми бажаннями, п'яний почуттям своєї сили, він покинув батьківський дім і пішов у світ, розсипаючи свій скарб.

Він почав вести життя по-королівськи, сипав золотом без ніякої рахуби, так що можна було думати, ніби його мозок був невичерпаний... Він тимчасом вичерпувався потрохи, і в міру того очі ставали темніші, щоки западалися. Аж раз над ранком після шаленої пиятики, серед останків пиру, при поблідлих світлах він перелякався тої великої щербини, яку зробив у своїй золотій груді; був час зупинитися.

Від тої хвили зачалося для нього нове життя. Чоловік з золотим мозком зачав раптом жити з праці своїх рук, став підозрілий і боязкий, як скупар, утікаючи від покус, і стараючись забути про сі нещасні багатства, котрих він не хотів більше рухати... На нещастя, один приятель вислідив його на самоті, а сей приятель знав його тайну.

Одної ночі бідний чоловік раптом збудився через страшний біль голови, нечуваний

біль; підноситься переляканий і видить при місячнім світлі, що його приятель утікає, ховаючи щось під плащем...

Ще трохи мозку забрали йому!..

Якийсь час після того чоловік з золотим мозком залюбився і зараз таки скінчив справу... Він любив найкращими силами своєї душі маленьку блондинку, що любила його також дуже, але ще більше любила прикраси, білі пера і гарні червоні кутасики, що висіли коло черевиків.

У руках того дрібного сотворіння, – наполовину пташки, наполовину ляльки, – золоті монетки танули так, що було приємно на се дивитись. Вона мала різні забаганки, а він не вмів би був ніколи сказати "ні"; навіть боячись робити їй прикрість, він таїв глибоко сумну тайну свого багатства.

– Ми дуже багаті, правда? – говорила вона.

Бідний чоловік відповідав:

– О так... ми дуже багаті!

І він сміявся з любов'ю до тої блакитної пташки, що виїдала йому невпинно череп. Часами його збирав страх, і він хотів стати скупим; але якраз жінка приходила до нього підскакуючи, і говорила:

– Мій мужу, що еси такий багатий! Купи мені щось дуже дороге...

І він купував їй щось дуже дороге.

Так було два роки; аж раз ранком жінка вмерла, ніхто не знав чому, як пташина... Скарб уже доходив до кінця; за те, що ще лишилося, вдовець казав справити своїй дорогій небіжці гарний похорон. Дзвонили у всі дзвони, карети покриті чорним, коні в перах, срібні сльози на оксамиті, ніщо не видалось йому занадто гарним. Нащо йому тепер золота?... Він дав ще на церков, грабарам, тим, що продавали вінці; всюди давав не щадячи... І коли виходив з цвинтаря, не мав уже майже нічого, ледве трошки лишилось було ще на боках черепа.

Потім бачили його, як ходив по улицах з непритомним поглядом, розмахуючи руками, заточуючись як п'яний. Вечором, коли освітлюють склепи, він задержався перед одною виставою, де лежали звозами матерії і прикраси, що блищали при світлі, і дивився довго на пару блакитних атласових черевичків, обшитих лебединим пушком. "Я знаю когось, кому сі черевички зробили би велику приємність", – сказав він до себе усміхаючись; і забувши, що жінка вмерла, він увійшов до склепу, аби їх купити.

З глибини свого магазину купчиха почула страшний крик; вона прибігла і подалась назад зі страху, побачивши перед собою чоловіка, що опершись на конторку дивився на неї з боєм, тупим поглядом. В одній руці він держав блакитні черевички, обшиті лебединим пушком, а другою закривавленою рукою подавав їй золоті вишкребки, що лежали поза нігтями.

Така то легенда про чоловіка з золотим мозком.

Не вважаючи на те, що се оповідання має вигляд фантастичної казки, ся легенда правдива від початку до самого кінця... Є на світі бідні люди, що засуджені на те, аби

жити зі своєї голови, платячи за всі й найменші дрібниці в житті чистим золотом, – своїм мозком, своїм еством. Се дає їм щоденні страждання; а коли вони вже знесилені тими стражданнями, тоді...

Літературно-науковий вісник. 1899. Т. VIII. Кн. XII. Львів